

ISSN 0130-5247

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ ЖУРНАЛ

У номері:

Михайло Грушевський: перший рік у Радянській Україні (спроба реконструкції)

Листування М. С. Грушевського й О. О. Шахматова

Діяльність істориків українського зарубіжжя в обороні імені М. С. Грушевського

Інститут історії України НАН України: перше двадцятиріччя (1936—1956 рр.)

Державотворчий процес в Україні (підсумки першого п'ятиріччя)

Про ідейні й організаційні засади Союзу визволення України

6'96

В. А. Смолій (головний редактор), **В. Ф. Верстюк**,
С. В. Віднянський, **В. М. Даниленко**, **М. Ф. Дмитрієнко**,
С. О. Єсельчик, **Я. Д. Ісасвич**, **М. В. Коваль**,
Ю. Ю. Кондуфор, **В. І. Кузнецов** (заст. головного редактора),
С. В. Кульчицький, **І. Ф. Курас**, **М. І. Панчук**,
Р. Я. Пиріг, **О. П. Реєнт** (заст. головного редактора),
В. Ф. Репринцев, **В. М. Ричка** (заст. головного редактора),
О. С. Рубльов (заст. головного редактора),
В. Г. Сарбей, **В. Ф. Солдатенко**, **П. С. Сохань**,
В. С. Степанков, **Д. В. Табачник**, **П. П. Толочко**,
П. Т. Тронько

Матеріали у номер готували редактори **С. Г. Архипенко**,
Л. О. Корнієнко, **В. І. Новицький**, **С. О. Носова**,
М. Б. Озерова, **Г. Я. Туранська**

Наукові редактори

докт. іст. наук *О. П. Реєнт*

канд. іст. наук *В. М. Ричка*

канд. іст. наук *О. С. Рубльов*

**Редакція публікує матеріали,
не завжди поділяючи погляди їх авторів**

Паспорт видання — серія КВ, № 263, зареєстровано
14.XII.1993 р. Держкомвидавом України

Художній редактор *Н. М. Абрамова*
Технічний редактор *Т. М. Шендерович*
Коректор *Н. А. Дерев'янка*
Комп'ютерна верстка *Л. І. Прокопчук*

Здано до набору 08.10.96. Підп. до друку 19.11.96. Формат
70 × 108/16. Папір газетний. Гарн. Тип Таймс. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 14,0. Ум. фарбо-відб. 14,5. Обл.-вид. арк. 14,0.
Тираж 1860 прим. Зам. 6-555.

Оригінал-макет підготовлено у видавництві «Наукова думка»,
252601 Київ 4, вул. Терещенківська, 3.
ВАТ «Київська книжкова друкарня наукової книги».
252030 Київ 4, вул. Б. Хмельницького, 19.

УКРАИНСКИЙ ИСТОРИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ, № 6 (411) но-
ябрь—декабрь 1996. Национальная академия наук, Институт
истории Украины, Институт национальных отношений и по-
литологии. Научный журнал. Основан в 1957 г. Выходит
6 раз в год. На украинском языке. Главный редактор
В. А. Смолий. Киев, издательство «Наукова думка». Адрес
редакции: 252001, Киев 1, ул. Грушевского, 4.

Адреса редакції:

252001, Київ 1,
вул. Грушевського, 4
Телефон 228-52-34

УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ ЖУРНАЛ

*Науковий журнал
Заснований у 1957 р.
Виходить 6 разів на рік*

№ 6 (411)

ЛИСТОПАД — ГРУДЕНЬ 1996

КИЇВ

НАУКОВА ДУМКА

ЗМІСТ

130-річчя від дня народження М. С. Грушевського

- Рубльов О. С. Михайло Грушевський: перший рік у Радянській Україні (спроба реконструкції) (*Закінчення*) 3
Макаров В. І. (*Слець, Росія*). Листування М. С. Грушевського й О. О. Шахматова (*Закінчення*) 25
Сакада Л. Д. Діяльність істориків українського зарубіжжя в обороні імені М. С. Грушевського 38

До 60-річчя Інституту історії України НАН України

- Коваль М. В., Рубльов О. С. Інститут історії України НАН України: перше двадцятиріччя (1936—1956 рр.) 50

СТАТТІ

- Кульчицький С. В. Державотворчий процес в Україні (підсумки першого п'ятиріччя) 69
Лавров Ю. П. Про ідейні й організаційні засади Союзу визволення України 79

ТРИБУНА МОЛОДОГО АВТОРА

- Пилипенко С. М. (*Севастополь*). Зовнішня торгівля Кримського ханства у 40—70-ті роки XVIII ст. 91

ІСТОРІЯ В ОСОБАХ

- Ковалець Н. С. Євген Перкович: силует римсько-католицького священика на тлі державного атеїзму 101

ДОКУМЕНТАЛЬНІ РОЗПОВІДІ

Бережинський В. Г. Війни Київської Русі з печенігами 115

З ІСТОРИОГРАФІЧНОЇ СПАДЩИНИ

Історія Київської Русі на сторінках хроніки П. Демитровича 120
«Компендіум» (уривки) 122

ОГЛЯДИ

Маслов О. О. (Сумська обл., сел. Шалигіне). Сторінками журналу «Слов'янські
восні дослідження» 125

КРИТИКА ТА БІБЛЮГРАФІЯ

Котляр М. Ф. П. Толочко. Київська Русь 128
Боровський Я. Є. О. П. Моця, В. М. Ричка. Київська Русь: від язичництва до
християнства 132
Сергієнко Г. Я. О. Ф. Сидоренко. Українські землі у міжнародній торгівлі
(IX — середина XVII ст.) 134
Курило В. М., Лисенко О. Є. О. П. Реснт. Українська революція і робіт-
ництво 137
Зав'ялов А. С. (Дніпропетровськ). І. М. Кулинич, Н. В. Кривець. Нариси з іс-
торії німецьких колоній в Україні 141
Солдатенко В. Ф. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали у
двох томах. Том I 143

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

Пірко В. О. (Донецьк). Про час заснування м. Бахмута 147

ХРОНІКА ТА ІНФОРМАЦІЯ

Чухліб Т. В. Науково-практична краєзнавча конференція «Семен Палій та Фас-
тівщина в історії України» 149
Мещеряков В. Ф. (Харків), Міхеев В. К. (Харків), Посо-
хов С. І. (Харків). Всеукраїнська наукова конференція «Історична наука на
порозі XXI ст.: підсумки та перспективи» 150
Винар Любомир (США, Кент). Створення Міжнародного академічного ко-
мітету для відзначення 130-річчя М. С. Грушевського 153

* * *

Алфавітний покажчик матеріалів, надрукованих у журналі в 1996 р. 155

Любомир Винар (США, Кент)

Створення Міжнародного академічного комітету для відзначення 130-річчя М. С. Грушевського

В 1996 р. українська спільнота в Україні та діаспорі відзначила 130-річчя від дня народження найвидатнішого українського історика М. С. Грушевського. В жовтні 1995 р. на Міжнародній історичній конференції, що відбулася в Київському держуніверситеті ім. Т. Шевченка, проф. Л ю б о м и р В и н а р — голова Українського історичного товариства і співорганізатор конференції проголосив 1996 рік «Міжнародним роком Михайла Грушевського». Тоді ж було вирішено з подачі Президії УІТ в Україні, Європі, Америці, Канаді й Австралії організувати Міжнародний академічний комітет. Протягом кількох місяців цей Комітет (загальний) та Організаційний ексекутивний були оформлені. Членами стали відомі вчені з України і діаспори, які працюють у різних наукових установах та університетах. Міжнародний академічний комітет очолив голова УІТ Л ю б о м и р В и н а р — дійсний член НТШ і УВАН, лауреат медалі НТШ ім. М. Грушевського (Львів, 1994). Співголовами в Організаційному комітеті стали: М и х а й л о Б р а й ч е в с ь к и й — голова осередку УІТ у Києві, проф. Києво-Могилянської академії; М и к о л а К о в а л ь с ь к и й (Острого) — проректор Острозького вищого колегіуму і голова осередку УІТ ім. М. Грушевського в Острозі; О л е г Р о м а н і в (Львів) — голова Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові, генеральний секретар Світової Ради НТШ. Екзекутивними секретарями стали А н д р і й Г р и г о р о в и ч (Канада), Т а м а р а Б у л а т (США), Д м и т р о З л е п к о (Німеччина), В о л о д и м и р М о т и к а (Австралія), В о л о д и м и р Р и ч к а (Київ), О л е к с а н д р С и д о р е н к о (США).

Комітет має свої відділи в Австралії, Америці, Канаді, Західній Європі й Україні. Слід зазначити, що в Комітеті є президенти УВАН (США і Канада), усі голови НТШ та осередків УІТ, професори українських університетів, голови професійних установ (МАУ, Асоціація університетських професорів, голови асоціацій українців у США, Австралії, Польщі й інших країнах). Академічний комітет допомагає організовувати конференції, ювілейні зустрічі, виставки тощо, присвячені великому синові України. Комітет співпрацює з «Організаційним комітетом для підготовки та відзначення 130-річчя від дня народження М. Грушевського», що утворився в листопаді 1995 р. у Києві на основі Указу Президента України, а також з представниками (послами, консулами) Української держави в США, Канаді й Європі.

Заплановано у співпраці з Міжнародним академічним комітетом провести відповідні конференції в Києві, Львові, Острозі, Ужгороді, Вінніпегу, Торонто, Нью-Йорку, Бостоні, Варшаві, Парижі, Чикаго, Клівленді та інших містах.

Міжнародний комітет також підтримує наукову і видавничу діяльність університетів та наукових установ, які розбудовують грушевськознавство. В 1996 р. заплановано видати перший міжнародний збірник «Михайло Грушевський: дослідження і матеріали (УІТ й інші установи, Київ — Нью-Йорк — Торонто — Мюнхен)». В 1997 р. з'явиться англійський переклад монументальної «Історії України-Руси» (Канадський ін-тут українських студій, Альбертський ун-тет) й інші видання. По можливості Комітет надаватиме моральну підтримку важливим видавничим проектам з грушевськознавства в Україні, Америці, Канаді, Європі й Австралії. Він також планує неперіодично видавати свої бюлетені з інформаціями про діяльність наукових установ, науково-видавничі проекти, публікації праць М. Грушевського та про нього. Заплановано також у журналі «Український історик» друкувати інформації з різних наукових конференцій, що проводитимуться в Україні й діаспорі.

Члени Комітету в Америці: Марко Антонович (УВАН), Тамара Булат (УВАН), Любомир Винар (УІТ, УВАН), Любомир Гайда (УНІГУ, УІТ), Ася Гумецька (Амер. асоц. укр. студій), Тарас Гунчак (Україн. науково-досл. центр), О. Домбровський (УІТ), Ігор Каменецький (Асоц. унів. професорів), Василь Маркусь (НТШ), Василь Омельченко (УВАН), Ярослав Падох (НТШ), Л. Рудницький (НТШ), О. Сидоренко (Міжн. т-во М. Грушевського), Роман Шпорлюк (УНІГУ), Дмитро Штогрин (НТШ), Богдан Ясінський (Конг. б-ка). Члени Комітету з України: Михайло Брайчевський (УІТ), В'ячеслав Брюховецький (Киево-Могилянська академія), Ігор Гирич (НАНУ), Ярослав Грицак (УІТ), Я. Дашкевич (НАНУ), Л. Дубровіна (НАНУ), Ярослав Ісаєвич (МАУ, НАНУ), М. Ковальський (УІТ, НАНУ), П. Кононенко (Київ. ун-тет), Юрій Мицик (УІТ), Лариса Крушельницька (НАНУ), Олег Купчинський (НТШ), Світлана Панькова (УІТ), Володимир Ричка (НАНУ), Олег Романів (НТШ), Леонід Решодько (Київ. ун-тет), Валерій Смолій (НАНУ), Павло Сохань (НАНУ), Олег Мазурок (Ужгород. ун-тет, НТШ).

Члени Комітету з Австралії й Європи: Ігор Гордієв (НТШ), Володимир Мотика (УІТ), Марко Павлишин (Асоц. українців в Австралії), Роман Микитович (НТШ).

СОДЕРЖАНИЕ

130-летие со дня рождения М. С. Грушевского

Рублев А. С. Михаил Грушевский: первый год в Советской Украине (попытка реконструкции) <i>(Окончание)</i>	3
Макаров В. И. <i>(Елец, Россия)</i> . Переписка М. С. Грушевского и А. А. Шахматова <i>(Окончание)</i>	25
Сакада Д. Д. Деятельность историков украинского зарубежья по защите имени М. С. Грушевского	38

К 60-летию Института истории Украины НАН Украины

Коваль М. В., Рублев А. С. Институт истории Украины НАН Украины: первое двадцатилетие (1936 — 1956 гг.)	50
---	----

СТАТЬИ

Кульчицкий С. В. Государственнотворческий процесс в Украине (итоги первого пятилетия)	69
Лавров Ю. П. Об идейных и организационных основах Союза освобождения Украины	79

Трибуна молодого автора

Пилипенко С. М. <i>(Севастополь)</i> . Внешняя торговля Крымского ханства в 40—70-е годы XVIII ст.	91
--	----

История в лицах

Ковалец Н. С. Евгений Перкович: силуэт римско-католического священника на фоне государственного атеизма	101
---	-----

Документальные очерки

Бережинский В. Г. Войны Киевской Руси с печенегами	115
--	-----

Из историографического наследия

История Киевской Руси на страницах хроники П. Демитровича «Компендиум» (отрывки)	120
«Компендиум» (отрывки)	122

Обзоры

Маслов А. А. <i>(Сумская обл., пос. Шалыгино)</i> . По страницам журнала «Славянские военные исследования»	125
--	-----

Критика и библиография

Котляр Н. Ф. П. Толочко. Київська Русь	128
Боровский Я. Е. О. П. Моца, В. М. Ричка. Київська Русь: від язичництва до християнства	132
Сергиенко Г. Я. О. Ф. Сидоренко. Українські землі у міжнародній торгівлі (IX — середина XVII ст.)	134
Курило В. М., Лысенко А. Е. О. П. Ресніт. Українська революція і робітництво	137
Завьялов А. С. <i>(Днепропетровск)</i> . І. М. Кулинич, Н. В. Кривець. Нариси з історії німецьких колоній в Україні	141
Солдатенко В. Ф. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали у двох томах. Том I	143

Письма в редакцию

Пирко В. А. <i>(Донецк)</i> . О времени основания г. Бахмута	147
--	-----

Хроника и информация

Чухлиб Т. В. Научно-практическая краеведческая конференция «Семен Палий и Фастовщина в истории Украины»	149
Мещеряков В. Ф. <i>(Харьков)</i> , Михеев В. К. <i>(Харьков)</i> , Посохов С. И. <i>(Харьков)</i> . Всеукраинская научная конференция «Историческая наука на пороге XXI ст.: итоги и перспективы»	150
Винар Любомир <i>(США, Кент)</i> . Создание Международного академического комитета для ознаменования 130-летия М. С. Грушевского	153

Алфавитный указатель материалов, напечатанных в журнале в 1996 г.	155
---	-----